

Monika Wróblewska

"W kręgu secesji ukraińskiej.
Wybrane problemy poetyki
twórczości pisarzy "Młodej Muzy"
Agnieszka Matusiak, Wrocław 2006 :
[recenzja]

Acta Polono-Ruthenica 15, 296-298

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Беларускага літаратурнага аб'яднання ў Польшчы, грамадскага дзеяча, пісьменніка, паэта” (s. 551), dokładnie analizując jego pracę autobiograficzną *Віры. Нататкі рэдактара*.

Jak się wydaje, omawiana książka jest bardzo interesującą pozycją na rynku wydawniczym. W sposób wszechstronny przedstawia nowe, oryginalne, znaczące problemy współczesnego białoruskiego procesu literackiego, twórczość mniej lub bardziej znanych pisarzy i poetów białoruskich. Na tym tle zdecydowanie pozytywnie wyróżnia się twórczość Jana Czykwina, przeanalizowana przez autorów artykułów z różnych punktów widzenia, pokazana wszechstronnie, w sposób wnikliwy i udokumentowany,

Omawiana Księga Jubileuszowa powinna wzbudzić zainteresowanie zarówno studentów, wykładowców-filologów, jak i szerokich kręgów czytelników pragnących poznać najnowsze osiągnięcia literatury białoruskiej.

Irena Rudziewicz

Agnieszka Matusiak, W kręgu secesji ukraińskiej. Wybrane problemy poetyki twórczości pisarzy „Młodej Muzy”, Wrocław 2006.

Secesja była nurtem dążącym do stworzenia nowego stylu i zerwania z historyzmem, a recenzowana monografia jest jej pierwszym obszernym opracowaniem. Agnieszka Matusiak doskonale pokazuje rozwój literatury ukraińskiej, jej historię, koncentrując się na stylu wczesnej fazy ukraińskiej moderny. Poświęca również dużo uwagi pisarzom tego okresu, m.in. ukazując, jak nastawiali się na nowoczesność. Zajmuje się portretami i opowieściami o życiu wybranych twórców. Matusiak ujmuje symbol jako ucieleśnienie nieokreślonej ekspresji, analizuje fenomen muzyki słowa, tańca i świat młodomuzowskich obrazów w otoczeniu natury. Opisuje proces europeizacji kultury ukraińskiej, poszukiwanie nowego kształtu w literaturze i sztuce. Łączy opisy i analizuje ukraińskie społeczeństwo na przełomie XIX–XX wieku.

Każdy z czterech rozdziałów książki został poprzedzony mottami pochodzącymi z utworów różnych znanych pisarzy, które trafnie nawiązują do poruszanych w nich tematów i pełnią funkcję wykładni problemu. Autorka ukazuje bowiem pewien łańcuch problemowy, którego tematyka nie jest przypadkowa. Ponadto

książkę dopełnia precyzyjnie zestawiona wielojęzyczna bibliografia, streszczenie w języku angielskim oraz indeks osób, który stanowi niewątpliwie cenną pomoc.

W pierwszym z rozdziałów Matusiak teoretyzuje głównie secesję, którą określiła już w samym tytule jako *Fenomen kulturowy końca XIX i początku XX w.* Żaden kraj nie mógł bowiem przejść obojętnie obok nowego, awangardowego stylu. Autorka rozważa przesłanie ideowe secesji, czyli panestetyzm, oraz omawia rozkwit tej sztuki w Europie. Życie kulturalne na Ukrainie charakteryzowało się wówczas bezprecedensową atmosferą, dzięki której pojawiły się nowe teorie i kierunki artystyczne. Według Matusiak głównym czynnikiem oddziałującym na procesy kulturalno-artystyczne we Lwowie była prasa, krytyka artystyczna oraz kawiarnie literackie. Atmosfera kawiarni sprzyjała swobodnym wymianom myśli na pokrewne tematy, a w rezultacie sprzyjała otwartym i szczerym kontaktom artystów. To tam podczas spotkań rodziły się nowe, ciekawe poglądy na sztukę.

W drugim rozdziale pt. *W kręgu muzyki i muzyczności słowa. Współdziałania i symbiozy literacko-muzyczne* badaczka skupia się na strukturach dźwiękowych, które według niej są obfitym źródłem inspiracji, począwszy już od samego tytułu dzieł. Muzyka w tekstach modernistycznych wyrażała duszę narodu, więc twórcy szczególnie koncentrowali się na doborze słów, które prowadziły do asocjacji z muzyką. Młodomuzowcy starali się, aby tekst odbierany był jak muzyka, gdyż to najbardziej ich zdaniem przykuwało uwagę czytelnika. Dbali też o estetykę dźwięku, aby uwidocznili piękno swoich utworów. Nie ulega wątpliwości, że autorzy z kręgu Młodej Muzyki w każdy możliwy sposób próbowali umuzyczyć swoje utwory, wiedząc, iż dźwięk oddziałuje najsilniej i inspiruje odbiorcę swoją mocą.

Równie ciekawe analizy odnajdujemy w rozdziale *W kręgu tańca i taneczności słowa*, w którym autorka skupiła się na połączeniu tego, co przyziemne i duchowe. Taniec ma wartość estetyczną, bowiem ruch oznacza życie. Jego obecność w utworach młodomuzowskich wynikała z przeświadczenia, że źródłem tańca jest odwieczna miłość, zaś spotkanie się dwojga ludzi twarzą w twarz – wyzwoleniem od rzeczywistości, powrotem do krainy marzeń. Taniec staje się symbolem egzystencjalnej postawy narodu ukraińskiego, uświadamia jego smutną sytuację. W tańcu istnieje jakaś nieznaną moc, która prowadzi do pragnienia poznania świata. W dobie secesji zmieniło się podejście do kobiety, która niesamowicie współgrała z naturą. Wizerunki kobiet były przecież ważnym elementem w sztuce tego okresu i często ukazywano je, jakby wirowały w tańcu.

Kończący książkę rozdział *W kręgu inspiracji naturą. Świat młodomuzowskich obrazów* przypomina, że źródłem inspiracji artystów jest natura. Niby zwykła, szara rzeczywistość ma w sobie tyle intrygujących epizodów, które warto

opisać. Dlatego często właśnie w naturze twórcy odnajdowali natchnienie, a przyroda stawała się bezpośrednią kopalnią pomysłów. Natura w okresie secesji stanowiła także pole realizacji dążeń pisarzy do doskonałości, ponieważ według nich to ona jest urzeczywistnieniem wytworu wyobraźni. W wierszach poetów z kręgu Młodej Muzy często spotykane są rozmaite emocje: od smutku, melancholii, samotności do egzystencjalnego bólu, cierpienia i poczuciu marności wobec przeznaczenia.

W książce Agnieszki Matusiak odnajdujemy tendencje i upodobania artystyczne najbardziej typowe dla dzieł młodomuzowskich i dla samej secesji. Twórcy Młodej Muzy wszystkie te elementy, które wymienia badaczka, wiązali z przeżyciami wewnętrznymi. Ponadto świadomie czerpali z kultur zachodnio-europejskich, starając się z jednej strony nawiązywać do tradycji swojego narodu, a z drugiej zaś przełamać istniejące zasady narodnickiego ukraïnocentryzmu. W efekcie zaczęli łamać obowiązujące konwencje i wnieśli powiew nowości do życia literackiego. Z tego powodu zostawili po sobie dokonania, które mają znaczny wpływ na rozwój literatury ukraińskiej.

Książka Agnieszki Matusiak to wnikliwe opracowanie literatury ukraińskiej przełomu XIX–XX wieku. Poprzez ciekawy sposób ukazania podjętej problematyki badaczka inspiruje odbiorcę do ponownego spojrzenia na znane utwory, zaś szczegółowa analiza modernizmu ukraińskiego na tle sztuki polskiej uwypukla punkty wspólne pomiędzy dziełami i twórcami obydwu narodów. Bez wątpienia monografia wnosi trwały wkład do badań nad literaturą ukraińską.

Monika Wróblewska